

Сабақтың тақырыбы:
Емтихан

Грамматикалық
тақырыбы:

Салалас құрмалас сөйлем
туралы түсінік.

II. Үй тапсырмасын сұрау. 1.

Ұяшық астында жасырынған сұрақтарға жауап беру.

1	2	3
4	5	6

**1. Сөйлем дегеніміз не?
Ол айтылу мақсатына
қарай қалай бөлінеді?**

**2.Сөйлем құрылысына қарай
қалай бөлінеді?
Жай сөйлем дегеніміз не?**

**3. Жай сөйлемнің
түрлерін ата. Жақты,
жақсыз сөйлем дегеніміз
не?**

**4.Жалаң , жайылма
сөйлем дегеніміз не?**

**5.Толымды,
толымсыз сөйлем
дегеніміз не?**

**6. Құрмалас сөйлем
дегеніміз не? Ол
қалай бөлінеді?**

ЖАЙ СӨЙЛЕМ	ҚҰРМАЛАС СӨЙЛЕМ
1. Жай сөйлем жеке бір ойды білдіреді.	Құрмалас сөйлем күрделі ойды білдіреді.
2. Жай сөйлем бір-бірінен айырым интонациямен айтылады.	Құрмалас сөйлемнің бірінші сыңары екіншісімен ұласпалы интонациямен айтылады.
3. Жай сөйлем интонациялық жағынан тиянақты болады.	Құрмалас сөйлемнің сыңарлары интонациялық жағынан тиянақсыз болады.
4. Жай сөйлем аяқталған ойды білдіріп, бір бүтін болып саналады.	Құрмалас сөйлемнің алғашқы сыңары аяқталған ойды білдіре алмайды, бүтіннің бір бөлшегі болып табылады.

**Талғаулы
салалас**

**Кезектес
салалас**

**Түсіндірмелі
салалас**

**Құрамындағы жай
сөйлемдерінің бір-бірімен
мағыналық қарым-
қатынасына қарай, салалас
құрмалас сөйлем алты
түрге бөлінеді:**

**Ыңғайлас
салалас**

**Себеп-салдар
салалас**

**Қарсылықты
салалас**

Салалас құрмалас сөйлемдер

1. Ыңғайлас салалас құрмалас сөйлем

да, де, та, те, және

Мұғалім сыныпқа кірді де, оқушылар тұрды.

2. Қарсылықты салалас құрмалас сөйлем

бірақ, ал, дегенмен, әйтсе

Мұғалім сыныпқа кірді, бірақ оқушылар тұрмады.

3. Кезектес салалас құрмалас сөйлем

не... не, немесе, әлде, біресе... біресе

Далада біресе жаңбыр жауады, біресе қар жауады.

4. Талғаулы салалас құрмалас сөйлем

не... не, я... я

Дүкенге я мен барамын, я сен барасың.

5. Себеп-салдар салалас құрмалас сөйлем

сондықтан, себебі, өйткені

Мұғалім сыныпқа кірді, сондықтан оқушылар тұрды.

6. Түсіндірмелі салалас құрмалас сөйлем

сонша, мынау

Менің айтарым сонша, ...

**Қарсылықты
бағыныңқы**

**Шартты
бағыныңқы**

**Себеп
бағыныңқы**

**Сабақтас сөйлемдер
құрамындағы бағыныңқы
сөйлемдерінің басыңқы
сөйлемдерімен мағыналық
қарым-қатынасына қарай
алты түрге бөлінеді:**

**Мақсат
бағыныңқы**

**Қимыл-сын
бағыныңқы**

**Мезгіл
бағыныңқы**

Сабақтас құрмалас сөйлемдер

1. Мезгіл бағыныңқылы сабақтас құрмалас сөйлем

(-ған, -ген, -қан, -кен) + (-да, -де, -ша, -ше, -ғалы, -гелі)

Мұғалім сыныпқа кіргенде, оқушылар тұрды.

2. Шартты бағыныңқылы сабақтас құрмалас сөйлем

-са, -се

Мұғалім сыныпқа кірсе, оқушылар тұрады.

3. Қарсылықты бағыныңқылы сабақтас құрмалас сөйлем

(-са, -се) + (-да, -де, -та, -те)

Мұғалім сыныпқа кірсе де, оқушылар тұрмады.

4. Мақсат бағыныңқылы сабақтас құрмалас сөйлем

-у + үшін

Балаларды үйрету үшін, Алтынсарин мектептерді ашты.

5. Себеп бағыныңқылы сабақтас құрмалас сөйлем

(-ған, -ген, -қан, -кен) + (-дықтан, -діктен)

Мұғалім сыныпқа кіргендіктен, оқушылар тұрды.

6. Қимыл-сын бағыныңқылы сабақтас құрмалас сөйлем

-ып, -іп, -п; -а, -е, -й

Мұғалім сыныпқа кіріп, оқушылар тұрды.

3. «Білімпаздардың қалашығы». Сәйкестендіру тесті.

1. Қазақстан Республикасы ұлан – байтақ жерді алып жатыр, ол ұлан – ғайыр кең өлке.

2. Отан деген сөзді күнде естиміз, себебі Отан дегеніміз – адамның туып өскен жері.

3. Адамның жақсы, бақытты өмір сүруі көп жағдайда Отанға деген сүйіспеншілігіне байланысты.

4. Отан – ошағым.

5. Тәуелсіздік ұлттың санасын оятып, баршаны ата-баба жолына үңілдірді.

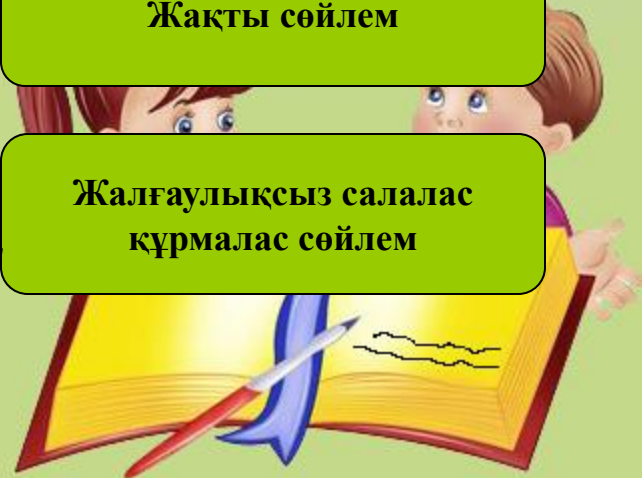
Сабақтас құрмалас сөйлем

Жалаң сөйлем

Жалғаулықты салалас құрмалас сөйлем

Жақты сөйлем

Жалғаулықсыз салалас құрмалас сөйлем

Тест тапсырмасының дұрыс жауабы.

- I
- 1-е
- 2-е
- 3-в
- 4-а
- 5-с
- 6-а
- 7-д
- 8-е
- 9-д
- 10-с
- 11-с
- 12-д

- II
- 1-е
- 2-д
- 3-с
- 4-а
- 5-в
- 6-с
- 7-с
- 8-д
- 9-е
- 10-е
- 11- д
- 12- с

- III
- 1-с
- 2-с
- 3-д
- 4-е
- 5-е
- 6-д
- 7-е
- 8-е
- 9-в
- 10-а
- 11-с
- 12-а

